

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiative Sociale
"Viitorul"

BULETIN DE POLITICĂ EXTERNĂ AL MOLDOVEI

Numărul 27, Iunie 2011

EDUARD ȚUGUI

OPERAȚIONALIZAREA SCUTULUI ANTIRACHETĂ AMERICAN ÎN EUROPA ȘI SECURITATEA REPUBLICII MOLDOVA

**TEMA
URMĂTOAREI EDIȚII:
Schimbările în
relațiile economice
UE-Moldova**

Acordul româno-american, anunțat la 3 mai 2011, prin care România va găzdui unul dintre elementele scutului antirachetă american a resuscitat discuțiile privind echilibrul militar-strategic continental, de această dată pe componentă defensivă a acestuia. Pe fundalul unei nemulțumiri declarate ale Rusiei, la Bruxelles s-a reunit imediat Consiliul NATO-Rusia la nivel de șefi de stat major, la care rușii au cerut garanții juridice, în special de la americani, că scutul antirachetă nu va viza forțele nucleare-strategice ale Rusiei. Garanții juridice a cerut și D. Medvedev de la B. Obama, în timpul bilateralei din Franța, avută loc în contextul Summit-ului G8 de la Deauville din 26-27 mai. Proximitatea geografică și consecințele funcționale ale noului proiect continental vor avea repercusiuni asupra securității Republicii Moldova, iar viitoarele demersuri ale diplomației moldovenești necesită o analiză prealabilă a întregului context.

Evoluția capacităților militaro-strategice defensive în perioada postbelică

Într-o competiție bipolară postbelică, marcată de dezvoltarea capacităților nucleare și a rachetelor balistice intercontinentale, programele militar-strategice ale Statelor Unite și Uniunii Sovietice au fost completate cu proiectarea unor scuturi antirachetă și sisteme de

Buletinul de Politică Externă al Moldovei reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, dedicate celor mai importante subiecte de politică externă, dezvoltărilor majore din Marea Neagră, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Buletinul are scopul să creeze o platformă comună pentru discuții între experți, comentatori, oficiali și diplomați care sunt interesați de perspectivele de integrare europeană a Moldovei. Buletinul mai tinde să ofere diplomaților și analiștilor moldoveni o tribună veritabilă pentru dezbateră celor mai controversate puncte de vedere care ar putea ajuta Moldova să-și găsească mai ușor calea spre UE.

apărare antiaeriană, menite să anihileze capacitățile ofensive ale adversarului. Astfel, în 1957, după ce primul Sputnik sovietic începe rotațiile în jurul planetei, ia naștere apărarea antirachetă americană prin programul defensiv „Nike-Zeus”, care prevedea interceptori la mare distanță capabili să distrugă în zbor rachetele care țintesc Statele Unite. Urmează programul „Sentinel” din 1966, care trebuia să protejeze centrele urbane americane, și „derivatul” acestuia lansat în 1974 „Safeguard”, care nu mai proteja centrele urbane, ci bazele de lansare a rachetelor intercontinentale¹.

De partea sa, URSS construiește, începând cu anul 1958, posturi de apărare antirachetă în jurul Moscovei, care devin complet operaționale în 1972, prin instalarea complexului A-35². Imediat demarează programul de modernizare a acestuia, care devine complexul A-135, instalat în jurul capitalei ruse în 1995³. În timp ce SUA dezvoltau sisteme antiaeriene de tipul Patriot și THAAD, Uniunea Sovietică dezvoltă proiectul ce avea să devină sistemul antiaerian S-300, instalat ca scut suplimentar de protecție a capitalei. Sistemele antirachetă și antiaerian aveau în componență nouă radare, dislocate în diferite colțuri ale imensului imperiu.

Realizarea acestor proiecte militare defensive nu a adus mai multă securitate celor două superputeri, care s-au lansat într-o periculoasă goană a înarmărilor, cheltuind sume enorme pe dezvoltarea armamentului ofensiv. Doar eforturi colective, exprimate în acorduri politice semnate la cel mai înalt nivel, puteau limita acea freneză a înarmărilor, alimentată și de către programele antirachetă. După semnarea la 1 iulie 1968 a Tratatului Nепroliferării Nucleare (TNP), în 1972 SUA și URSS semnează „Tratatul ABM” (Anti-Ballistic Missile Treaty), tratat care interzice dezvoltarea și desfășurarea sistemelor antirachetă [4, p. 264].

Tratatul ABM, care permitea dezvoltarea doar a unor proiecte „selective”, de rând cu introducerea tehnologiei MIRV (care permite ca o singură rachetă să poarte mai multe focoaase nucleare, capabile să atace independent ținte diferite) în producția rachetelor, nu au permis americanilor și sovieticilor edificarea unor sisteme antirachetă complexe și coerente, care să le asigure o maximă securitate. Inițiativa de Apărare Strategică (numită și Războiul Stelelor) lansată de Ronald Reagan în 1983 a fost mai curând un subterfugiu prin care americanii au impus pe sovietici să investească petrodolarii în armament, decât o relansare serioasă a scutului antirachetă.

Relansarea apărării antirachetă într-o lume dezlănțuită: dinamica proiectului american

Noul mileniu a moștenit o realitate deloc liniștitoare a dosarului nuclearo-strategic mondial, în timp ce prevederile TNP și a acordurilor bilaterale ruso-americane au fost respectate deseori aleatoriu sau, în unele cazuri, au fost complet sabotate⁴. Dezarmarea nu a însemnat pentru SUA și Rusia renunțarea la principiul distrugerii reciproce asigurate (MAD – Mutually Assured Destruction), care și-au redus armamentul învechit dar au continuat dezvoltarea noilor tehnologii nucleare și balistice, iar neproliferarea nu a permis menținerea clubului nuclear în formatul celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate ONU. Trei state ne-semnatare ale TNP – India, Pakistan și Israel – și-au dezvoltat capacități nucleare, Coreea de Nord, după ce și-a dezvoltat un program nuclear civil, s-a retras în 1993 din Tratat și în 2006 a efectuat primele teste nucleare, iar în februarie 2010 Teheranul declara că are uraniu îmbogățit de 20% și, ca urmare, a intrat în clubul statelor nucleare⁵.

Totodată, Coreea de Nord și Iranul, spre exemplu, și-au dezvoltat între timp capacitățile de producție a rachetelor cu rază medie de acțiune, cum ar fi Taepo Dong II și Shahab 3, care, în cazul celor iraniene, având o rază de acțiune de peste 2000 km, fac accesibil sud-estul Europei, inclusiv o parte a teritoriului Rusiei. Mai mult, s-a creat un dezechilibru militar în defavoarea rușilor și americanilor, care prin Tratatul INF (Intermediate Range Nuclear Forces Treaty), tratatul forțelor nucleare cu rază medie de acțiune (500-5500 km), semnat în decembrie 1987, au renunțat la asemenea tipuri de arme⁶. La toate acestea se adaugă riscul ca organizații teroriste internaționale să intre în posesia unor tehnologii militare, iar proliferarea să cuprindă întregul Orient Mijlociu.

Acesta a fost contextul în care președintele G. Bush Jr. retrace, la sfârșitul lui 2001, SUA din Tratatul ABM și anunță construirea lui „National Missile Defence System”. După construcția a două elemente ale acestuia în Alaska și California, cu 30 de rachete interceptoare, la sfârșitul lui 2006 se decide amplasarea unui al treilea element în Europa de Est (zece interceptoare în Polonia și un Radar în Cehia)⁷. Dată fiind faptul că sistemul viza interceptarea rachetelor intercontinentale (cu raza lungă de acțiune) și urma a fi instalat la 114 mile de granița vestică a Rusiei, aceasta s-a

1 Zajec O. Obsesia antirachetă a Statelor Unite. În: Le monde diplomatique (ediția română), nr. 16, 2007, p. 3.

2 Ракетный щит. Противоракетная оборона СССР. [On-Line]. 2011. <http://www.militaryparitet.com/vp/35/>.

3 Parsch Andreas and Aleksey V. Martynov. Designations of Soviet and Russian Military Aircraft and Missiles. [On-Line]. 1998. http://www.designation-systems.net/non-us/soviet.html#_Listings_ABM.

4 Soare S. Non-proliferation regimes and WMD proliferation. În: CSIS Files nr. 4, 2007, p. 41-58.

5 Dudău R., Sitaru L. Criza internațională din jurul programului nuclear iranian. În: Institutul Diplomatic Român - Policy Brief, nr.21, 2010, p. 1.

6 Червов Н. Ядерный круговорот: что было, что будет? М.: Олма-Пресс, 2001, p. 144-149.

7 Арбагов А. (ред.) Ядерное распространение: новые технологии, вооружения и договоры. М.: Российская политическая энциклопедия, 2009, p. 240-264.

văzut direct vizată de aceste interceptoare și a amenințat că va instala, ca răspuns, sistemul Iskander în Kaliningrad.

Reacționând la interpretarea ostilă a proiectului din partea Rusiei, dar și la neglijarea de către Teheran a inițiativelor formatului de negociatori "5+1", anunțul lui Barack Obama de la 17 septembrie 2009, privind redimensionarea scutului antirachetă în Europa, venea să susțină noua politică de resetare a relațiilor ruso-americane. Conform unui Raport al Pentagonului din februarie 2010, elementul european al noului proiect american presupune o abordare gradual-adaptivă (Phased Adaptive Approach) prin care vor fi construite patru blocuri bazate pe interceptorul Standard Missile 3 (SM-3), operaționalizate în patru faze:

- desfășurarea pe mare în 2011 a navelor tip *Aegis* dotate cu rachete interceptoare mare-aer SM-3 bloc IA și a sistemului radar transportabil AN/TPY-2;
- desfășurarea până în 2015 în Europa de Est a unei versiuni modernizate a SM-3 bloc IB la sol și introducerea unui sistem de senzori mai avansat;
- desfășurarea în 2018 a unei versiuni mai avansate a SM-3 bloc IIA, capabilă să distrugă și rachete cu raza de până la 5.500 km;
- desfășurarea în 2020 a unui sistem modernizat bazat pe interceptorul SM-3 bloc IIB, capabil să acționeze și împotriva rachetelor intercontinentale (cu raza lungă de acțiune)⁸.

Din moment ce aliații europeni ai SUA, primii vizati de această centură militară de siguranță, și-au dorit o implicare activă în asigurarea propriei securități, iar americanii o eventuală contribuție financiară a Europei, la Summitul NATO de la Lisabona din noiembrie 2010 s-a stabilit că apărarea antirachetă va deveni o parte integrală a apărării Alianței, iar scutul american de pe continent va deveni tratat contribuția SUA la arhitectura defensivă comună NATO. De asemenea, Rusia a fost invitată la o cooperare reciproc avantajoasă cu NATO în domeniul apărării antirachetă printr-un schimb transparent de informații⁹, propunere acceptată de președintele rus D. Medvedev în cadrul Consiliului NATO-Rusia din aceeași zi.

Formula euroatlantică a securității europene și "reacția profilactică" a Rusiei

Anunțul președintelui României despre oferirea fostei baze aeriene de la Deveselu (județul Olt), construită de sovietici în 1952, pentru instalarea a 24 de rachete interceptoare SM-3, a provocat reacții imediate ale Rusiei. Duma de Stat și reprezentantul Rusiei la NATO au luat atitudine critică față de operaționalizarea proiectului est-european, în timp ce Ministerul rus al Afacerilor Externe susține că operaționalizarea proiectului american are loc în afara înțelegerilor bilaterale anterioare, precum și a celor din cadrul Consiliului Rusia-NATO privind cooperarea în domeniul antirachetă. Drept consecință, "devin și mai actuale garanțiile juridice ale SUA privind faptul că elementul european al scutului antirachetă nu este îndreptat împotriva forțelor nucleare-strategice ruse"¹⁰. Ca de obicei, atitudinea cea mai dură a aparținut militarilor și presei ruse. Pe portalul de știri pravda.ru se menționează, printre altele, că răspunsul Rusiei ar trebui să fie instalarea sistemului Iskander în apropierea de granița României (adică în Transnistria)¹¹, acțiune în favoarea căreia Smirnov s-a pronunțat încă în februarie 2010.

Asemenea diferențe de interpretare a unui serios proiect continental sunt legate, întâi de toate, de faptul că Rusia și partenerii euroatlantici au înțeles diferit dimensiunea unei noi cooperări, precum diferite sunt și abordările conceptuale în realizarea unor proiecte comune. Dacă NATO dorește două sisteme independente care să procedeze la un schimb de informații, atunci Rusia susține un sistem comun cu interoperabilitate la scară largă. Integrarea sporită în materie de apărare a structurilor euroatlantice (la fel ca și proiectele de integrare economică) se realizează treptat, nu peste noapte ca în spațiul post-sovietic, dovadă că interceptoarele din România vor intra tratat în arhitectura de securitate NATO. Faptul că a fost deschis un dialog NATO-Rusia la Lisabona este prin sine o mostră de deschidere euroatlantică pentru o cooperare cu Rusia, iar un schimb de informații operative, cel puțin într-o fază inițială de articulare a sistemelor antirachetă, nu este un mecanism nesemnificativ. Posibilitățile ulterioare de cooperare, inclusiv o consolidare a acestora în ultimele două faze de implementare a proiectului, vor depinde și de felul în care Rusia va ști să fie credibilă. Până la urmă, aceasta nu este membră NATO și, drept consecință, nu este deloc îndreptățită să ceară accesul la infrastructura defensivă a Alianței (butonul roșu), când are programe separate de dezvoltare a capacităților ofensive. Mai ales că contribuția Rusiei la un eventual proiect comun ar fi modestă, însemnând doar sisteme S-300 și

8 Department of Defense. Ballistic Missile Defense Review Report. February 2010, p. 24. [On-Line]. 2010. [HTTP://WWW.DEFENSE.GOV/BMDR/](http://www.defense.gov/BMDR/).

9 *Lisbon Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Lisbon.* http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm.

10 Комментарий МИД России в связи с сообщением о достижении договоренности между США и Румынией относительно места размещения базы ракет-перехватчиков ПРО США на территории Румынии. [On-Line]. 2011. [HTTP://WWW.MID.RU/BRP_4.NSF/0/3185C6529A233985C3257885005AADC9](http://www.mid.ru/BRP_4.NSF/0/3185C6529A233985C3257885005AADC9).

11 США и Румыния нацелили ПРО на Россию. [On-Line]. 2011. <http://www.pravda.ru/world/europe/easteurope/04-05-2011/1075798-romania-0/>

S-400, precum și radarul ușor depășit tehnic de la Gabala, pe care îl arendează de la Azerbaidjan.

Mai departe, decizia României de a accepta instalarea a douăzeci și patru de interceptoare SM-3, este expresia implementării acestui nou proiect american antirachetă, despre care Rusia a știut din timp și care i s-a părut mult mai inofensiv decât "proiectul Bush", deoarece țintește în mod special rachetele cu rază scurtă și medie de acțiune. De altfel, după ce Obama a renunțat la vechiul proiect, rușii au declarat că renunță și ei la instalarea rachetelor în patria lui Kant. În martie 2011, a demarat prima fază a proiectului, prin trimiterea în Marea Mediterană a navei "USS Monterey", echipată cu sistemul Aegis, în timp ce Polonia începe să găzduiască complexul Patriot, care va completa arhitectura sistemului prin interceptarea rachetelor cu raza scurtă de acțiune. Conform datelor oficiale americane, prezentate mai sus, interceptoarele din România reprezintă operaționalizarea celei de-a doua faze a proiectului, care vizează rachete cu rază scurtă și intermediară de acțiune, pe care Rusia nu le are. Astfel, solicitarea de garanții juridice din partea Rusiei, poate fi interpretată și ca o intenție a acesteia de a se retrage din Tratatul INF, adică acel tratat care, din punct de vedere politic, a consemnat începutul sfârșitului "războiului rece".

Mai mult decât atât, preambulul Tratatului START III, la care mai fac trimitere diplomații ruși, interzice dezvoltarea doar a acelor sisteme defensive care anihilează potențialul strategic ofensiv reciproc¹². Nu este deloc o certitudine că ultimele două faze ale proiectului vor diminua capacitățile nucleare-strategice ale Rusiei, pentru a permite acesteia să se retragă din Tratat, iar rachetele intercontinentale ale acesteia vor putea fi interceptate de către interceptorii SM-3 bloc IIB. În iunie 2002, la o zi după intrarea în vigoare a retragerii SUA din Tratatul ABM, Rusia a anunțat că nu se mai consideră obligată de prevederile Tratatului START II care interziseseră folosirea tehnologiei MIRV pe rachetele intercontinentale¹³. Pe această tehnologie s-au construit noile rachete balistice intercontinentale rusești "Topol M" și "Bulava", prea performante spunea în repetate rânduri ex-președintele Putin pentru a putea fi interceptate de scutul antirachetă american. Conform Programului de Înarmare a Rusiei pentru perioada 2011-2020, după care cheltuielile pentru înarmare vor fi de aproximativ 500 miliarde euro, pilonul prioritar al forțelor militare rusești continuă să fie complexul nucleare-strategic, completat cu rachete ofensive tip "Topol M" și "Bulava"¹⁴.

Totodată, Rusia își dezvoltă propriul scut antirachetă și capacitează state ex-sovietice în construcția unor sisteme fără consultări prealabile cu statele membre NATO. Încă din februarie 1995, Rusia, Armenia, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kirghizia, Tadjikistan, Uzbekistan și Ucraina, semnav constituirea Sistemului Unificat Antiaerian al Comunității Statelor Independente. Adevărat că doi ani mai târziu Georgia și Turkmenistanul s-au retras din proiect, în timp ce Ucraina și Uzbekistanul preferă acorduri bilaterale cu Rusia. Pe lângă utilizarea unor obiecte militare ale partenerilor din CSI, cum ar fi radarele din Ucraina și Azerbaidjan, Rusia a furnizat sisteme S-300 Armeniei și Belarusului, Kazahstanul este în negocieri avansate de a le primi, iar în 2010 Rusia a instalat un asemenea complex în Abhazia. În același timp, Rusia a construit noi radare și a dezvoltat sistemele S-400 și S-500 (a căror producție va începe din 2014), sisteme care pot intercepta și rachetele intercontinentale, adică intră deja în categoria scuturilor antirachetă. După instalarea a două sisteme S-400 în jurul Moscovei, se preconizează instalarea unui al treilea în Extremul Orient și altuia în Belarus, cu care în februarie 2009 Rusia a semnat un acord bilateral de creare a unui sistem antiaerian comun. Toate acestea sunt realizate fără ca Rusia să dea explicații sau garanții juridice americanilor și/sau europenilor, deși Uniunea Europeană a contestat instalarea sistemului S-300 în Abhazia.

Și în final, problema de fond. La momentul semnării Tratatului ABM doar nouă state dețineau rachete balistice, iar în zorii secolului XXI numărul acestora s-a triplat. Pe lângă arsenalele balistice ale NATO, Statelor Unite, Rusiei și Chinei, în lume există 5.900 de rachete balistice, dintre care 93% cu raza de acțiune de până la 1000 km, 6% cu raza de acțiune între 1.000 și 3.000 km, 1% peste 3.000 km¹⁵. În timp ce oficialii americani și români au declarat în repetate rânduri că scutul antirachetă nu este îndreptat împotriva Rusiei, Rapoartele Pentagonului menționează explicit Coreea de Nord, Iranul și Siria, ca state împotriva cărora se articulează acest proiect defensiv. De fapt, aceasta înseamnă că capacitățile militare ale Iranului, spre exemplu, condus de un regim ostil Occidentului, de rând cu alte programe militare din Orientul Mijlociu, scapă de sub controlul regimurilor internaționale și pun în pericol securitatea euroatlantică și nu numai. Pakistanul se prezintă a fi mult mai imprevizibil, din moment ce a găzduit teroristul numărul unu al planetei, iar arsenalul nuclear al Islamabadului poate deveni un mare pericol dacă militarii pierd controlul acestuia în favoarea unor regimuri radicale. De rând cu aceasta, instabilitatea regiunii în ansamblu și temerile unor regimuri de presiunea americană și rusă, suscită în continuare o goană a înarmărilor în zona Golfului, care poate cuprinde și componenta nucleară.

Dintr-o asemenea perspectivă, este perfect legitimă preocuparea SUA și aliaților europeni de sporirea securității, din moment ce se aud voci în regiune care amenință public partenerii euroatlantici. Și dacă Iranul sabotează în continuare negocierile pe programul său nuclear, începute în 2003 de către europeni și transferate ulterior la formula Consiliului de Securitate ONU plus Germania, rămân în fond doar două soluții militare: atacuri preventive și construcția unor sisteme defensive. Cele patru Rezoluții ale Consiliului de Securitate ONU (adoptate începând cu anul 2006) care impun sancțiuni economice Iranului, au fost acceptate greu de Rusia și interpretate ca concesiile făcute Occidentului. După abținerea de la votarea Rezoluției 1973 privind Libia, greu de presupus că Moscova va accepta o Rezoluție care

12 Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о мерах по дальнейшему сокращению и ограничению стратегических наступательных вооружений. [On-Line]. 2010. http://news.kremlin.ru/ref_notes/512.

13 Paul Ivan. De unde vine și de cine ne apără scutul antirachetă.// CRPE Policy Brief nr. 3, p. 4.

14 Фролов А. Будущее Российских вооружений. // Индекс Безопасности № 1 (96), Том 17, p. 95-98.

să sancționeze atacuri preventive asupra obiectelor nucleare ale Iranului, odată ce în august 2010 a finisat construcția primei centrale nucleare a acestuia de la Bushehr. Mai mult, Rusia doar la insistențele Statelor Unite a anulat (amânat?!) un contract cu Siria, de furnizare a complexului Iskander, și unul cu Iranul, de furnizare a complexului S-300. Tot Rusia este cea care încearcă, alături de China, să ancoreze Pakistanul într-un proiect geopolitic central-asiatic independent de americani. China, care consumă o mare parte a hidrocarburilor iraniene, poate fi de asemenea în favoarea unui "veto" pe dosarul nuclear iranian, iar fără mandat ONU, SUA se vor decide greu să intervină militar într-un al patrulea stat musulman. De altfel, un simplu atac aerian asupra obiectelor nucleare iraniene, de tipul celui prin care în 1981 Israelul a distrus reactorul nuclear irakian de la Osirac, nu va fi suficient pentru lichidarea unui program complex și mult mai sofisticat al Teheranului.

Prin urmare, rămâne fezabil doar proiectul defensiv și Rusia nu este nicidecum îndreptățită să blocheze ambele posibilități de securitate ale europenilor și americanilor. Până la urmă, este vorba despre o alianță militară condusă de cel mai puternic stat de pe planetă și nu poate rămâne vulnerabilă la mofturile militare a unor regimuri autoritare. În timp ce faptul că angajează pe un mega-proiect de securitate internațională o alianță de regimuri democratice, care mai cuprinde Israelul, Japonia și Coreea de Sud, le oferă acestora cel puțin o premisă morală de apostrofare a unor regimuri care își țin proprii cetățeni într-un imperiu al fricii de dușmanul extern. De altfel, o proliferare nucleară în sudul musulman nu este deloc lipsită de riscuri pentru securitatea Rusiei, care își instalează popriile sisteme antirachetă în Caucaz și Asia Centrală. Mai ales că rușii nu au avut de fiecare dată în istorie cele mai cordiale relații cu statul perșilor, cu care și acum concurează, ca de fiecare dată în istorie, exact în regiunea caucaziano-caspică. Dacă admitem ipotetic că SUA și aliații săi se retrag din întreaga ecuație geopolitică din Orientul Mijlociu și, drept consecință, renunță la dosarul nuclear iranian, este Rusia sau Organizația Cooperării de la Shanghai pregătită să-și asume stabilitatea și securitatea regiunii, mai ales fără a resuscita o competiție sino-rusă?!

Republica Moldova în context

Agitata campanie electorală din Republica Moldova a făcut aproape neobservate aceste mutări strategice continentale în spațiul public autohton. Alta a fost situația în februarie 2010, când Consiliul Suprem de Apărare a Țării din România a decis acceptarea interceptoarelor americane pe teritoriul statului român. În timp ce Guvernul moldovenesc a reacționat echilibrat, opoziția comunistă și instituțiile media conexe acuzau România (de fapt Statele Unite) de deschiderea unei linii de front la granița statului nostru și cerea o notă de protest din partea Parlamentului Republicii Moldova. Altfel spus, Republica Moldova, în accepțiunea comuniștilor moldoveni, trebuie să intervină pe cel mai complicat dosar de pe agenda ruso-americană și internațională, criticând dur operaționalizarea noii arhitecturi defensive din Europa.

De bună seamă aceste reșezări strategice regionale sunt cu mare impact asupra securității Republicii Moldova și, în cazul în care sunt prost gestionate, sunt purtătoare și de riscuri. Nu mai puțin evident este faptul că Republica Moldova, ca oricare alt stat care se respectă, ar trebui să ia atitudine față de orice modificări ale securității continentale. Dar această atitudine trebuie să reiasă din potențialul militar și din neutralitatea stipulată în Constituția Republicii Moldova, nu din emoții și calcule electorale. Republica Moldova nu poate garanta securitate Europei în eventualitatea unui atac cu rachete balistice dinspre zona Golfului, pentru a-și permite să aibă mari pretenții față de felul cum își construiesc sistemul defensiv România, Cehia sau Polonia.

Demersurile Republicii Moldova ar trebui, înainte de toate, să vizeze obținerea de asigurări că orice înțelegeri dintre partenerii euroatlantici și Rusia nu vor sacrifica prin ricoșet interesele statului moldovenesc – demilitarizarea raioanelor de est și integritatea teritorială. Tezele de mai sus relevă că temerile Rusiei nu sunt justificate și, respectiv, nu există motive întemeiate pentru a face careva concesii acesteia în "vecinătatea apropiată", inclusiv în Republica Moldova.

Din moment ce nu avem acces la negocierile pe marginea scutului antirachetă din cadrul NATO sau Consiliului NATO-Rusia, pot fi solicitate inițial consultări pe bilaterală cu statele implicate în proiect. Consultările de acum un an cu partenerii din România, ar putea avea loc periodic, pe măsura evoluției proiectului de la Deveselu. Tot în acest context, sperăm că J.Biden, cel care curează operaționalizarea scutului american în Europa, a reușit, pe lângă caldul discurs public, să lase asigurările necesare autorităților moldovenești în cadrul scurtei vizite de la Chișinău. În tot cazul, un dialog permanent pe filieră diplomatică cu americanii ar fi absolut providențial.

De asemenea, diplomația moldovenească va avea dificila sarcină de a "adapta" dialogul moldo-rus pe segmentul transnistrean la aceste noi realități ale securității europene. În caz de necesitate, avem a aminti Rusiei că în pofida tuturor circumstanțelor, Transnistria este teritoriul Republicii Moldova și, drept consecință, orice fel de infrastructură militară suplimentară instalată aici necesită un acord politic cu Chișinăul. Altfel, principiul acordului statului gazdă va fi din nou încălcat, iar negocierile pe FACE vor rămâne blocate. Complexul Iskander, dorit de multă lume în Transnistria, este dotat cu rachete care au un perimetru de acțiune de 50-280 km, dar care poate fi modernizat și dotat cu rachete cu o rază de acțiune de peste 500 km, fapt ce lasă Rusiei perspectiva de ieșire din Tratatul INF¹⁵.

15 Россия может выйти из договора о РСМД и ДОВСЕ. [On-Line].2011. <http://news.mail.ru/politics/2169783/>.

Pe măsură ce arhitectura europeană de securitate se reformulează și, în context, se articulează unul sau două scuturi antirachetă, Republica Moldova are două perspective în asigurarea propriei securități – obținerea unor garanții de securitate de la mai marii lumii și/sau solicitarea, eventual împreună cu alte state „nealiniat” din regiune, unei „acoperiri” a propriului teritoriu de către această infrastructură militară defensivă. Republica Moldova nu deține rachete balistice și respectă toate acordurile multilaterale de neproliferare, nu are interesul să participe la o competiție militară ruso-americană și, spre binele ei, nu are motive de tensionare a relațiilor cu Iranul, Siria sau alte state din Orientul Mijlociu. Totuși, dacă primele două puteri militare ale lumii – SUA și Rusia – sunt preocupate de construcția unor „umbrele de securitate” în proximitatea Republicii Moldova, este cazul ca și ultima să devină mai preocupată de prioritățile defensive. Până la urmă, Republica Moldova are dreptul, dar și obligația, să-și asigure securitatea într-un context în care Tratatul de Neproliferare este respectat aleatoriu, Tratatul FACE, care ne garantează retragerea militarilor străini din țară, este suspendat, Tratatul ABM nu mai este actual, Tratatul INF și START III sunt pasibile de suspendare. De rând cu rațiunea strict militară, s-ar putea, într-o perspectivă nu atât de îndepărtată, ca marile companii internaționale să investească doar în economii protejate de scuturi antirachetă.

Preocupările și demersurile Republicii Moldova nu trebuie neapărat să aducă dificultăți suplimentare pe un dosar suficient de complicat, însă aceasta nu-și poate permite să fie uitată sau ignorată când se prefigurează un nou context de securitate europeană. Consecințele unui vid de securitate în anumite sub-regiuni, pot fi dramatice pentru anumite state, fie ele și neutre. După ce V. Putin reușea, la summitul NATO din aprilie 2008 de la București, să blocheze aderarea Ucrainei și Georgiei la Alianță, în august are loc scurta operațiune militară în urma căreia Rusia recunoaște independența Abhaziei și Osetiei de Sud și instalează doi ani mai târziu sisteme S-300 pe teritoriul primeia. Astfel, incertitudinea regională și prezența „neautorizată” a militarilor ruși în estul țării, lasă fără acoperire externă neutralitatea Republicii Moldova, care rămâne deocamdată o prevedere exclusivă a Constituției moldovenești. Asigurarea neutralității în acest mediu dinamic și, totodată, incert presupune respectarea ca atare a acesteia de către toți actorii implicați în ecuația regională de securitate, inclusiv prin retragerea militarilor de pe teritoriul suveran al Republicii Moldova și, de ce nu, prin protecția față de orice amenințări extra-europene. Dacă se construiește un scut defensiv european (cu sau fără participarea Rusiei), care ne impune reconsiderări și riscuri, logic ar fi să fim protejați de acesta, nu să fim obligați cândva a negocia garanții de securitate în Orient.

Concluzii

Parametrii securității europene vor fi diferiți în următorul deceniu, iar operaționalizarea scutului american antirachetă va reprezenta o importantă variabilă în modelarea acestora. Evident că asemenea proiecte responsabilizează, întâi de toate, SUA, NATO și Rusia, în asigurarea securității și stabilității continentului. Dacă o implementare eficientă ar aduce confort tuturor statelor implicate, o proastă gestionare poate antrena continentul european (dar și întreaga lume) într-o dilemă a securității, când o creștere a capacităților defensive va suscita o creștere a potențialelor ofensive și viceversa, care nicidecum nu vor aduce liniștea și prosperitatea Europei.

Republica Moldova este atrasă, funcțional și geografic, în aceste procese cu mare impact asupra propriei securități și, drept consecință, nu-și poate permite ca într-o cronică campanie electorală să rămână depășită de evenimentele definitorii ale remodelării arhitecturii de securitate europeană sau, și mai grav, să întreprindă acțiuni contrare logicii evenimentelor. Perspectiva neutralității militare pe care ne-am asumat-o, nu ne absolvește automat de provocările lumii contemporane, precum nu interzice negocierea unor formule de garantare a acesteia de către marii protagoniști ai scenei internaționale. La intersecția mai multor proiecte militaro-strategice, neutralitate nu înseamnă doar un articol stipulat în Constituție, aceasta trebuie „muncită”.

Această publicație a fost elaborată de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova și al the National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor/autorului și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituțiilor finanțatoare.